

ابه نام خداوند خورشید و ماه
که دل را به نامش خرد داد راه

فهرست

۸۴	ارزشیابی نوبت اول	
----	-------------------	--

۸۶	درس ۱۱: نقش خردمندان	
۹۲	درس ۱۲: درس آزاد (فرهنگ بومی ۲)	

فصل پنجم: راه زندگی

۱۰۰	درس ۱۳: روزی که باران می‌بارید	
۱۰۷	درس ۱۴: شجاعت	

۱۱۴	ارزشیابی میان‌نوبت دوم	
-----	------------------------	--

۱۱۶	درس ۱۵: کاجستان	
-----	-----------------	--

فصل ششم: علم و عمل

۱۲۴	درس ۱۶: وقتی بوعلی، کودک بود	
۱۳۰	درس ۱۷: کار و تلاش	

۱۳۸	ارزشیابی نوبت دوم	
-----	-------------------	--

فصل اول: آفرینش

۶	درس ۱: تماشاخانه	
۱۵	درس ۲: فضل خدا	

فصل دوم: دانایی و هوشیاری

۲۴	درس ۳: رازی و ساخت بیمارستان	
۳۱	درس ۴: بازرگان و پسران	
۳۸	درس ۵: چنار و کدوین	

۴۵	ارزشیابی میان‌نوبت اول	
----	------------------------	--

فصل سوم: ایران من

۴۸	درس ۶: سرود ملی	
۵۵	درس ۷: درس آزاد (فرهنگ بومی ۱)	
۶۱	درس ۸: دفاع از میهن	

فصل چهارم: نام آوران

۷۰	درس ۹: نام آوران دیروز، امروز، فردا	
۷۸	درس ۱۰: نام نیکو	

مقدمه‌ی مؤلف

به نام خدای سمیع و بصیر

خطاپوش بختنده‌ی بی‌نظر

سخنی با دانش‌آموزان عزیز

فرزنده مهربان و بالاستعدادم، من به هوش سرشار تو ایمان دارم و میدانم که آینده‌ی درخشانی برای خود خواهی ساخت. تو با تلاش و کوشش و سعی فراوان هر کار سختی را انجام خواهی داد و به همه‌ی قله‌های موفقیت خواهی رسید. من هم تلاش کرده‌ام تا در این کتاب مطابق استعداد فراوان تو مطالبی را جمع‌آوری کنم و تو را در رسیدن به آینده‌ای روشن یاری کنم. در این کتاب تلاش کرده‌ام:

■ تو را با مطالبی جدید و بیشتر از کتاب درسی آشنا کنم.

■ تو را با درست‌نویسی و زیبانویسی کلمه‌ها آشنا کنم.

■ برای لذت بیشتر تو از درس خواندن، از داستان‌های زیبا استفاده کنم.

■ با طراحی بازی، خستگی و کسالت را از تو دور کنم.

■ از طریق حل جدول، راهی برای سنجش اطلاعات به تو ارائه دهم و.... .

برای همین پیشنهاد می‌کنم همه‌ی صفحه‌های کتاب را با دقّت مطالعه کنی تا از همه‌ی خصیّت‌های آن بهره ببری.

کلامی با معلمان

یکی از اهداف مهم تعلیم و تربیت، پرورش استعدادها و تقویت خلاقیّت‌های دانش‌آموزان است. برای رسیدن به این امر مهم باید بستر مناسب و ظرفیت لازم را ایجاد کرد تا عمل معلم، به ثمر برسد. فقدان شرایط می‌تواند زحمات معلم را از بین ببرد و تلاش او را هدر دهد. همت خود را گمارده‌ام تا در امر خطیر تعلیم و تربیت که خواست قلبی مریان و معلمان عزیز است، نقش کوچکی را ایفا کنم.

کتاب حاضر در برگیرنده‌ی مطالب و تمرین‌هایی برای همه‌ی درس‌های کتاب فارسی پنجم است.

■ در تمرین‌ها سعی شده است قدرت تست‌زنی، مهارت نوشتاری، املاء و انشانویسی، درک‌طلب و... پرورش یابد.

■ داستانک‌های پایان هر درس، علاوه بر افزایش مهارت خوانداری و درک‌طلب به پرورش اخلاق، عشق به وطن و زادگاه، محبت به خانواده و... کمک می‌کند.

■ طراحی بازی‌های چندنفره نیز ضمن ایجاد شوق و انگیزه در دانش‌آموزان، آنها را برای

فعالیّت‌های گروهی و ارتباط اجتماعی با دوستان آماده می‌کند.

از طریق نشانی الکترونیکی farsi@mehromah.ir یا سامانه‌ی پیامکی ۳۰۰۰۷۲۱۲۰

پذیرای نقد و طرح دوستانه‌ی اشکال‌های کتاب هستیم.

در پایان از سرکار خانم مریم کاظمی و خانم فاطمه بخشیان که در این امر

مرا یاری کردند، سپاسگزارم.

دوستدار شما

فاطمه سیداحمدی

تقدیم به همه‌ی کسانی که
به من مطلبی آموختند و مرا
از جهل نجات دادند؛ به ویژه
پدر و مادر عزیزم.

فصل ا

آفرینش

درس اول

تماشاخانه

(۲) واژه‌نامه

گر: مخفف اگر

از پی: به دنبال

موئیس: همدم، یار

برانی: دور کنی، طرد کنی

ستایش

نوازی: مهربانی و نوازش نکنی، محبت نکنی

بیم: ترس

هستی: وجود، جهان

چاره: تدبیر، راه حل

درنگ: توفّق، مکث

تالاب: جایی که آب در آن جمع شود و بماند، آبگیر، برکه

سنگلاخ: جایی که پراز سنگ باشد، سنگستان

تأقل کردن: اندیشیدن

تماشاخانه

شگفتی: تعجب، حیرت، عجیب بودن

تماشاگه: مخفف تماشاگاه، جای تماشا

عمیق: ژرف، گود، عمقدار

تنیدن: بافتن

شاخسار: قسمت بالای درخت که پُرشاخه است.

آزد: آورده

صحراء: دشت

بستان: مخفف بستان، باغ بسیار خوشبو، باغ گل و میوه

رقص، باد، خنده‌ی گل

گسیختن: پاره شدن، جدا شدن

بن: بوته، ریشه، درخت

نارون: درختی است بزرگ و پُرشاخ و برگ و بدون میوه با

بوته: هرگیاهی که چندان بلند نشود و به زمین نزدیک

برگ‌هایی بیضی‌شکل و دندانه‌دار.

پاشد. (گل بوته: بوته‌ی گل)

نغمه: آواز، صدای خوش

بیدبن: درخت بید

تاک: درخت انگور

(۳) درس نامه

[کلمه‌های متضاد]

من در سال‌های گذشته خواندم که برخی کلمه‌ها، معنا و مفهوم مشترک دارند؛ برای مثال، کلمه‌های «زیبا» و «قشنگ» هم معنی (متراffد) هستند. حالا می‌آموزم که برخی کلمه‌ها، معنا و مفهوم مخالف یا ضد هم دارند. به این کلمه‌ها «مخالف» یا «متضاد» می‌گویند.

روز ↔ شب

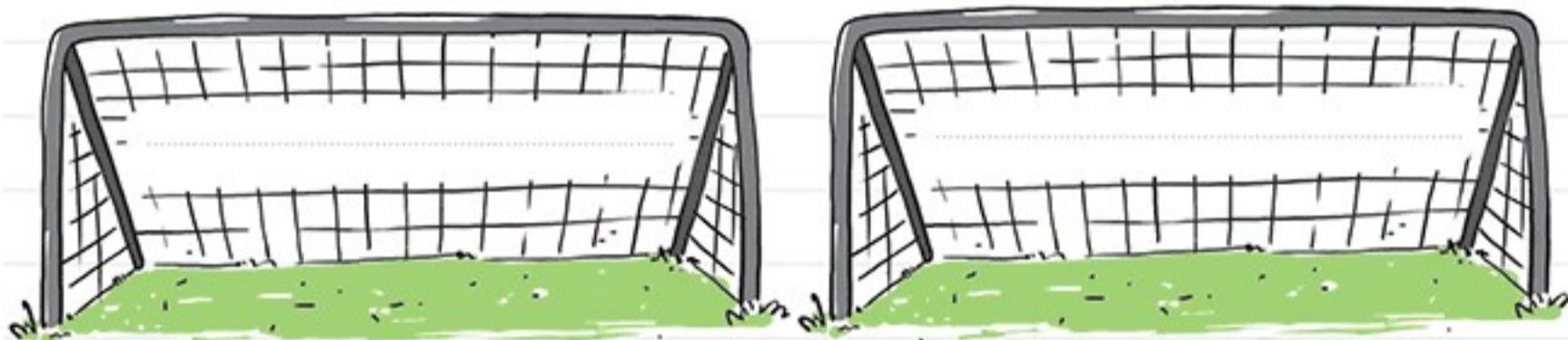
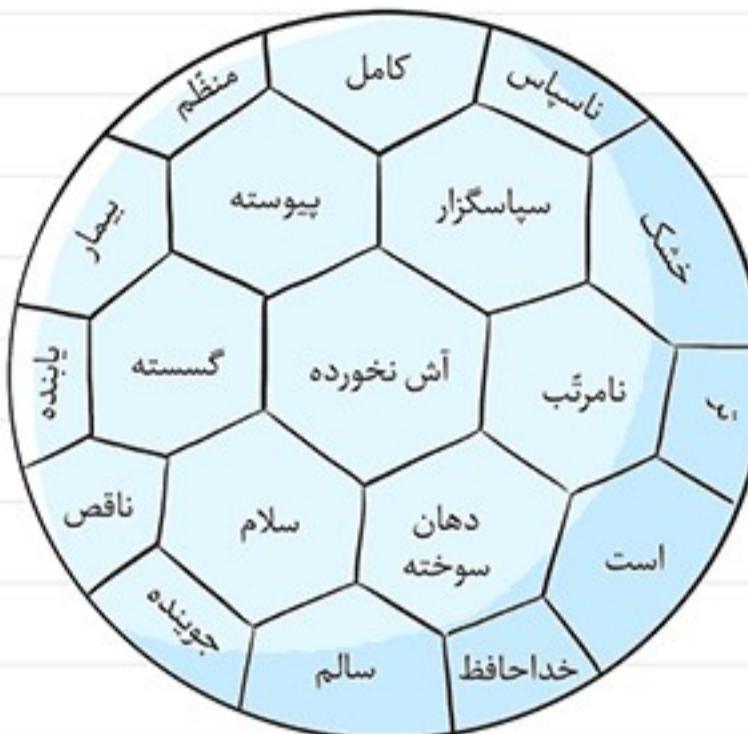
زشت ↔ زیبا

سفید ↔ سیاه

بزرگ ↔ کوچک

مثال

۷ کلمه‌های متضاد را خط بزنید و با کلمه‌های باقی‌مانده، در هر یک از دروازه‌ها یک ضربالمثل بنویسید.

۸ مفهوم بیت‌های زیر را به زبان ساده بنویسید.

(الف) ابر آب داد بع درختانِ مرده را شاخ برهن پر هن نوبهار کرد

(ب) توحیدگوی او، نه بنی آدم اند دنس هر ببل ک زمزمه بر شاخار کرد

۹ هم‌خانواده‌های هر کلمه را طبق جدول راهنمای رنگ‌آمیزی کنید.

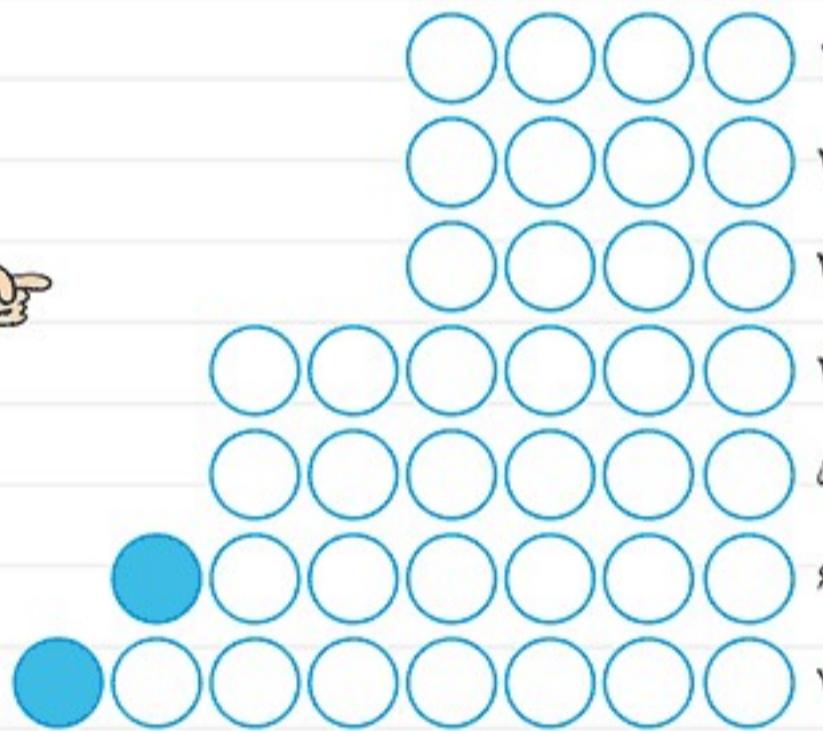

رنگ	واژه
	علم
	حفظ
	کتاب
	شهید
	شعر

جدول

جدول زیر را کامل کنید.

- ۱- شیرینه مثل قنده / دُمش به بوته بنده / تنبیل و گرد و زرده / دوای سینه درده
- ۲- توب بلور قل قلی / رنگ و وارنگ و فسلی
- ۳- یه عالمه نخ، تو خونه داریم / اون رو واسه آش، کنار می‌ذاریم
- ۴- توی پیاله، یه عالمه نخ / سفید و شیرین، چه سرده و یخ
- ۵- کارش هوار هواره / اما زبون نداره
- ۶- گرد و تپل بی‌دست و پا / غذاش چیه؟ باد هو!
- ۷- یه جای تنگ و کوچیکه / بالا میره، میاد پایین / از پشت‌بوم تا زیرزمین

؟ پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱ کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

(۱) گفت

(۲) پوشید

(۳) خوردن

(۴) توانست

کدام گزینه عبارت مقابله کامل می‌کند؟ «بچه‌ها وقتی از خواب

رفتند».

(۱) برخواستند - حیاط

(۲) برخاستند - حیاط

(۳) برخواستند - حیات

(۴) برخاستند - حیات

۲ کدام کلمه با بقیه متفاوت است؟

(۱) شیرین گفتار

(۲) ثروتمند

(۳) تلح کام

(۴) خوش‌بیان

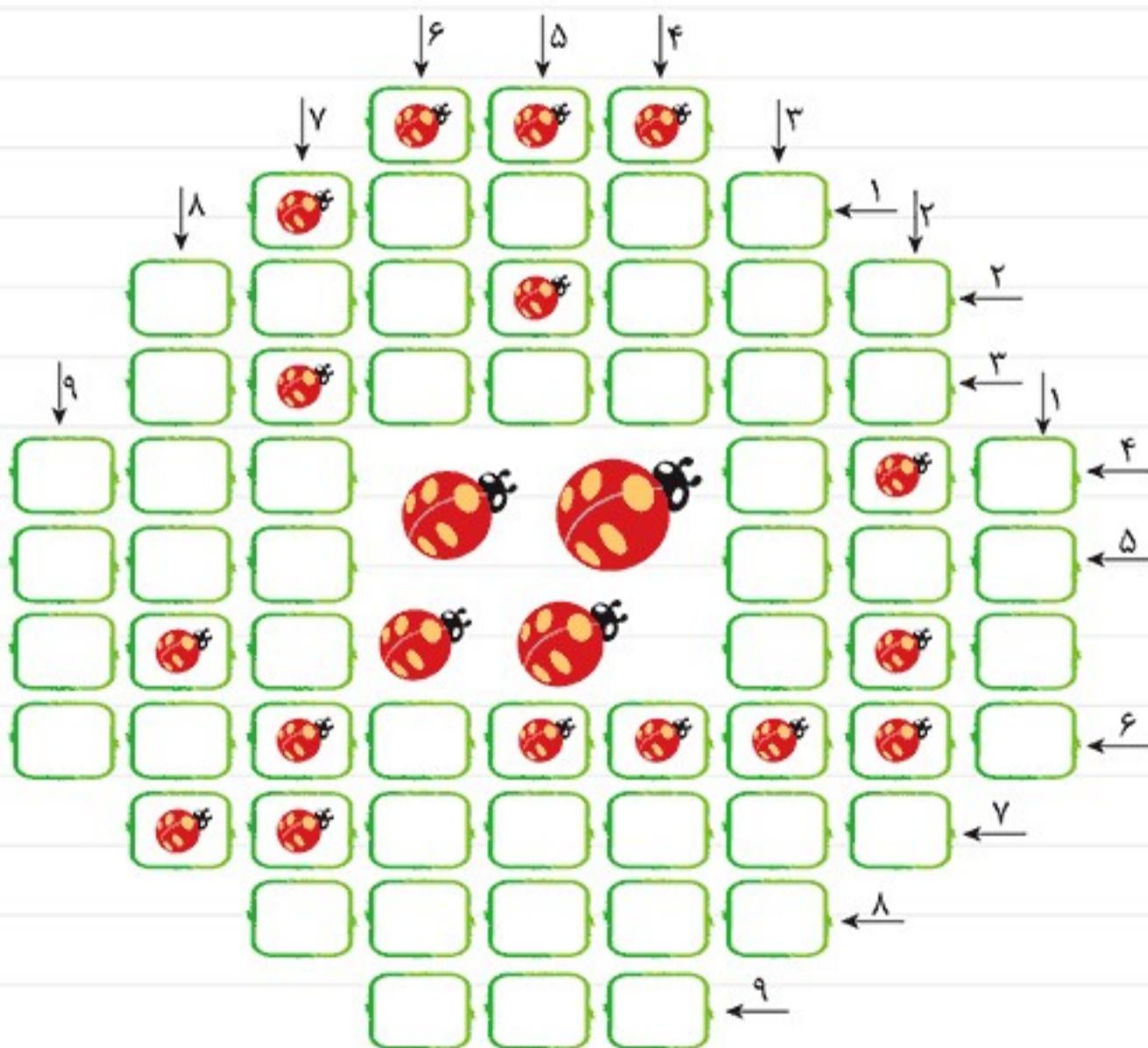
جدول

جدول زیر را کامل کنید.

عمودی

افقی

۱- کاشف الکل	۱- خرگوش‌ها دوست دارند.
۲- حرف ندا	۲- دستور یا فرمان - دمی، لحظه‌ای
۳- عمومی - صورت، چهره	۳- تنها، منفرد
۴- پشت - همراه با جراحت و بیماری می‌آید.	۴- حیوان نجیب
۵- یک انگلیسی	۵- اشاره به نزدیک - پشت سر
۶- مقام و بزرگی - شایسته	۶- نشانه‌ی مفعول
۷- خانم نیست.	۷- یکی از نام‌های بهشت
۸- نام پیامبری که در چاه افتاد.	۸- از شهدای جنگ تحمیلی
۹- پدر	۹- نام یکی از کوه‌های ایران

چنار و کدوین

واژه‌نامه

کدوین: بوته‌ی کدو، گیاه کدو

ازو: مخفف از او (در شعر به معنای «به او» است.)

مهرگان: پاییز، اوایل پاییز (جشنی که ایرانیان روز شانزدهم

باد مهرگان: باد پاییزی

مهر برگزار می‌کردند.)

چنار: درختی است بی‌میوه، بلند و بسیار قطور که برگ‌های

۱۶
۱۵
۱۴
۱۳

پنجه‌ای پهن و عمر زیاد دارد.

جارچیان: کسانی که در روزگار گذشته خبرهای مهم را با صدای بلند به اطلاع مردم می‌رسانند.

امپراتور: پادشاه نیرومندی که بر سرزمین‌ها و قلمروهای وسیعی سلطنت می‌کرد.

۱۲
۱۱
۱۰

زره: طلا

اشارت: نشان دادن

طلبید: خواست، جست و جو کرد

اعتماد: اطمینان و تکیه به کسی یا چیزی داشتن

غازی: بندباز، شعبده باز، ریسمان باز، معركه‌گیر، کسی که کارهای عجیب انجام می‌دهد.

بازداد: پس داد

بسته: گرفت

۹
۸

فلان: همراه اسم برای اشاره به شخص، جا، موضوع یا هر چیز مبهم و نامعلوم به کار می‌رود.

به‌نرمی: به‌آرامی، آهسته

حاکم: فرمانروا، کسی که حکومت می‌کند.

درشتی: خشونت

درس‌نامه

واژه‌آموزی

من در این درس می‌آموزم که بعضی واژه‌ها با «بن» ترکیب می‌شوند و معنای جدید می‌سازند. «بن» به معنای اصل و ریشه است.

مثال > گل + بن ← گلبن: ریشه‌ی گل

بید + بن ← بیدبن: ریشه‌ی درخت بید

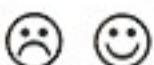
نکته «بن» گاهی به ابتدای واژه اضافه می‌شود.

مثال > بن + مایه ← بن‌مایه: اصل مطلب

کارگاه تمرین

۱ با توجه به متن «چنار و کدوین» درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را با رنگ کردن یکی از صورتک‌ها مشخص کنید.

الف) درخت کدویی کوچک، زیر درخت چنار رشد کرد و از او بزرگ‌تر شد.

ب) عمر کدوین بیشتر از دویست سال بود.

پ) چنار، پاسخ کدوین را به فصل پاییز موقول کرد.

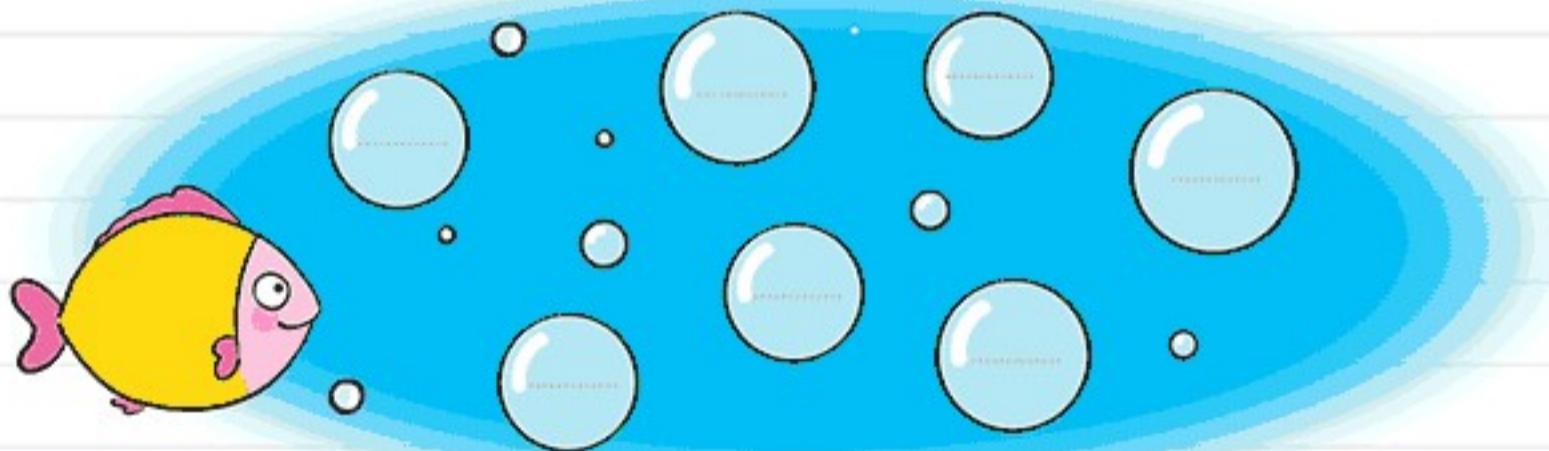
ت) بوته‌ی کدو در کمتر از بیست روز، بار داد.

۲ معنای هر واژه را بنویسید.

۳ با توجه به تصویر، یک بند توصیفی بنویسید.

۴ کلمه‌هایی از متن «گلدان خالی» را که یکی از شکل‌های «ع-ع-ع» دارند، در حباب‌ها بنویسید.

۵ زیر املای درست کلمه‌های داخل کمانک خط بکشید.

الف) من یک سال از آن نهال، (مواضیت - مواظیت) کردم؛ ولی اصلاً رشد نکرد.

ب) (حیاط - حیات) قصر، پرازگل‌های قشنگ و خوشبو شده بود.

پ) تو بازگرد که من فردا زرتو (حاصل - حاصل) کنم.

۹۰) نامنامه (اعلام)

عوفی در بخارا به دنیا آمد و در همان شهر تحصیل کرد. او در طول عمرش، به شهرهای زیادی سفر کرد، از جمله سیستان، ماوراءالنهر، هندوستان و خراسان. وی در این سفرها اطلاعات تاریخی را گردآوری می‌کرد. برای همین، او را ادیب و موظّخی ایرانی می‌دانند. جوامع الحکایات ولیاب‌اللباب از مهم‌ترین آثار او هستند.

محمد عوفی

او از شاعران بزرگ زبان فارسی است که در علومی مثل طب، نجوم و فلسفه مهارت داشت و در اشعار خود به این علوم اشاره می‌کرد. ناصرخسرو همانند حافظ، قرآن را از بُرداشت. از آثار معروف او می‌توان به سعادت‌نامه و روش‌نایی‌نامه اشاره کرد. سفرنامه مهم‌ترین اثر او است که گزارشی از مشاهدات هفت ساله‌ی ناصرخسرو است.

ناصر خسرو

درس هشتم

دفعه از میهن

واژه‌نامه

د ف ز آ ن ی

آوازی برای وطن

وطن دوستی

خیره‌کننده: جالب، چیزی که زیبایی آن، نگاه‌ها را به سوی خود جلب می‌کند.

درغلتاندن: به پایین غلتاندن؛ بغلتانند؛ به طرف پایین رها کنند. **دلاور:** بی‌باک، شجاع، دلیر

زیین: آنچه از زر ساخته شده، طلایی، به رنگ زرد

سهمگین: ترس‌آور، هراس‌انگیز، خوفناک، مهیب **گلگون:** سرخ‌رنگ، به رنگ گل سرخ

میاد: نباشد (برای دعا و نفرین به کار می‌رود).

مقدونیه: نام شهری قدیمی در یونان که اسکندر در آن به دنیا آمده بود.

ناگوار: ناپسند، ناشایست

نواحی: ناحیه‌ها، منطقه‌ها، بخش‌ها

هجوم: حمله، تاختن، یورش

هخامنشی: نام سلسله‌ای از پادشاهان ایرانی در روزگاران کهن **بیال:** موهای گردن شیر و اسب

بیورش: حمله، هجوم، تاخت و تاز

سپیدار: نام درختی زیبا و بلند که پوست و چوب آن سفید است.

شمشاو: گیاهی زینتی است که در باغ‌ها و باعچه‌ها کاشته می‌شود.

کوهسار: کوهپایه، کوهستان

ماکیان: خانواده‌ای از پرندگانی مثل مرغ خانگی و بوقلمون

هان: آگاه باش

اوپاع: شرایط، وضعیت

با خاک یکسان کرد: همه چیز را نابود کرد، از بین برداشت.

باخته: مغرب

برافراشته: بالا برده، پرچمی که بالا برده شده باشد.

بنیان: پایه، اساس

بوم: زادگاه، سرزمین، زیستگاه

بوم و ببر: سرزمین، آب و خاک

بی‌باکانه: شجاعانه، بدون بیم و هراس کاری کردن

پایداری: ایستادگی، پافشاری، مقاومت

تحت جمشید: نام مکانی باستانی در اطراف شیراز

تنگه: شاخه‌ای از دریا واقع بین دو خشکی که دوری را به

هم وصل می‌کند.

جلال: عظمت و شکوه، بزرگی، بلندپایگی

چابک: به سرعت حرکت کننده، چالاک، تیزپا و سریع

چیرگی: برتری، چیره شدن، تسلط

حیرت‌آور: شگفت‌انگیز، تعجب‌آور، چیزی که باعث شگفتی شود.

خفقت: خواری، کوچکی، تحفیر

اعلا: برتر، بهتر، برگزیده تراز هر چیز

زاغبور: پرندۀ بومی ایرانی است؛ این پرندۀ فقط در

بیابان‌های مرکزی و شرقی ایران زندگی می‌کند. صدایی

خوش و جُنّه‌ای کوچک و زیبا دارد. از خانواده‌ی کلاغ‌هاست؛

اما از نظر ظاهری به هُدُهُ شبهه تراست. رنگش نخودی

نارنجی، هم‌رنگ زیستگاه خود یعنی کویرهای ایران است.

زاغبور معمولاً در میان بوته‌های خار، تخم می‌گذارد. بسیار

تند و تیز و هوشیار حرکت می‌کند و جست و جوگر است.

خطاط: یاد، ذهن، اندیشه

خُردی: کوچکی، کودکی

گزید: گاز گرفت

ارزشیابی میان‌نوبت دوم

دبیر:

تاریخ آزمون:

نام و نام خانوادگی:

کلاس:

۱- گزینه‌های درست را انتخاب کنید.

الف) مؤسس مدارس نظامیه چه کسی بود؟

۱) خواجه نظام‌الملک توسي ۲) ابوالیحان بیرونی

ب) شاهنامه اثر کیست؟

۱) نظامی ۲) ملک‌الشعرای بهار

پ) هر کشوری برای پیشرفت به چه چیزهایی نیاز دارد؟

۱) آزادی، استقلال، ایثار

۲) همکاری، ایثار، از خود گذشتگی

ت) معنای کدام گزینه درست است؟

۱) اهتزاز: حرکت، جنبش

۲) طبیب: پزشکان

ث) کدام گزینه از ویژگی‌های سرود ملی نیست؟

۱) معمولاً کوتاه است.

۲) کلمه‌های مهم و تأثیرگذار دارد.

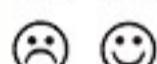
۲- درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را با رنگ کردن یکی از صورتک‌ها مشخص کنید.

الف) ریشه‌ی اصلی ترس‌های نادرست، در صدای وحشتناک و تاریکی است.

ب) ترس در هر زمان و همیشه نکوهیده است.

پ) آنچه ناپسند است، این است که انسان از ترس، قدرت تفکر را از دست بدهد.

۳- برای هر یک از کلمه‌های زیر، دو هم‌خانواده بنویسید.

حسد: تأسیس:

تحسین:

۴- مترادف کلمه‌های زیر را بنویسید.

زیادت: تأمل: باد مهرگان:

۵- خواجه نصیرالدین توسي معتقد است که جامعه برای حفظ خود به چه چیزهایی نیاز دارد؟ آنها را نام ببرید و دور کارسازترین آنها خط بکشید.